

Is er zin in de geschiedenis?

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra

Lezingen:

1^e schriftlezing: Prediker 8

2^e schriftlezing: Jacobus 3, 13-18

3^e schriftlezing: Lucas 12, 22-32

Inleiding

In de meeste beschouwingen is 2014 voor de wereld een slecht jaar geweest, met economische malaise, veel oorlog en geweld. Maar wat is dan de waarde van zo'n jaar? Of mag je daar niet naar vragen en moet je gewoon blij zijn met ieder goed moment?

Historici houden ons voor dat er geen zin is in de geschiedenis. En wie de eeuwen overziet kan geneigd zijn dit te beamen. Ook in de bijbel heeft de sceptische zienswijze ingang gevonden. Toch zegt de bijbel ons ook dat dit niet de enige manier is om naar het leven te kijken. Het maakt verschil hoe wij ons opstellen.

Thema: Is er zin in de geschiedenis?

Gemeente van Christus,

de bijbel beweert niet op iedere bladzijde hetzelfde. Dat is wel eens gedacht. Immers Gods Woord werd geacht zichzelf niet tegen te kunnen spreken en ook al waren er vele bijbelschrijvers, de enige echte auteur van de Heilige Schrift was tenslotte Gods Geest. Natuurlijk zag men wel dat er veel verschillende genres in de bijbel herkenbaar waren, van gedichten en fabels tot orakels en geschiedwerken, toch geloofde men heilig in een krachtige interne samenhang die optelde tot één grote heilsvolkondiging die uitkwam bij Jezus Christus. Velen geloven dit nog steeds.

Ik denk dat we de eenheid van de Schriften geen onrecht doen, wanneer we vaststellen dat er op de verschillende bladzijden van de bijbel en in de verschillende boeken verschillende dingen worden beweerd. Sterker nog, ik geloof dat het ene bijbelboek op het andere reageert en ook corrigeert. Niet voor niets ligt er meer dan 1000 jaar tussen de jongste en de oudste delen van de bijbel. Je zou kunnen spreken van een intertekstualiteit of beter nog, een dialectiek binnen de bijbel zelf. Ik geef u een voorbeeld. In het Jozefsverhaal worden wijsheid en macht zonder enig probleem met elkaar verbonden.¹ Immers, als Jozef de macht heeft, dan is hij meteen ook de wijze onderkoning van Egypte die zonder verdere problemen niet alleen Egypte, maar ook de Hebreërs kan redden van de ondergang. Dat is ook zo in het wijsheidsboek Daniël. Ook daar worden dromen uitgelegd en kan de joodse Daniël wijze raad geven aan de vorst, terwijl hijzelf een machtspositie bekleedt.

In het boek Prediker wordt deze zienswijze onder kritiek gesteld. Macht en wijsheid gaan niet automatisch samen. Menselijke wijsheid is van nature beperkt. Gods macht is niet altijd zichtbaar in de goede afloop van zaken. Prediker ontwaart een zekere willekeur in het lot dat mensen treft, rechtvaardigen vergaat het zo op het eerste gezicht in ieder geval niet beter dan zondaars. Met een goddelijke Voorzienigheid kan Prediker eigenlijk niet uit de voeten. De wijze is in de ogen van Prediker niet zelden een speelbal in de handen van de machthebber. Het sceptische standpunt staat bij Prediker voorop. Eigenlijk hebben al onze inspanningen maar heel weinig zin. Goed, we kunnen onszelf zo goed mogelijk verzorgen en op de been houden. Als we onderweg in het leven dan een klein beetje kunnen genieten, mogen we al heel blij zijn. Wonderlijk genoeg put Prediker juist uit deze waarnemingen moed. Een zinvol leven is mogelijk, maar het ontstaat niet door als mens boven je macht te grijpen. Juist de bescheidenheid, als het gaat om de maakbaarheid van het leven, biedt hoop. Deze bescheidenheid wordt in onze dagelijkse werkelijkheid volop gemist. De kwetsbaarheid en feilbaarheid van mensen wordt vaak zwaar onderschat wanneer mensen met macht hun plannen maken. Er gaat ontzettend veel mis, in het groot en in het klein, juist omdat er te weinig rekening wordt gehouden met de beperkte capaciteiten van mensen. Natuurlijk mag je je laten uitdagen en een gezond ambitieniveau is zowel de mensen individueel als de samenleving gegund. Maar kennen wij onszelf goed genoeg om te weten waar de balans ligt tussen doen en laten?

Wij worden niet letterlijk door koningen geregeerd, maar door de wetten van de economie. Die regeren absoluut en vormen de wal die het schip keert. Dat zijn de marges waarbinnen gekozen kan worden. Daar kunnen we maar beter rekening mee houden. Dat betekent dus ook dat we er wijs aan doen ons niet te laten opzweepen tot een ongekend welvaarts- en consumptieniveau, waarvoor we vervolgens de rest van ons leven krom moeten liggen. Had de overheid zelf de ouderenzorg eerst niet veel te luxe en te duur gemaakt, dan hoefde diezelfde overheid de noodzakelijke bejaardentehuizen nu niet weg te bezuinigen. Ik heb het niet over de franjes. Natuurlijk vinden veel mensen het vast heel fijn om langer thuis te wonen als er goede thuiszorg is, maar wat is wijsheid wanneer deze

ontbreekt of tekort schiet? Of als het echt niet langer gaat, omdat iemand snel achteruit gaat? Nee, de macht en de wijsheid liggen niet vanzelf in elkaars verlengde. En niet in iedere geschiedenis is zin te ontwaren. Fijngevoelige differentiatie is elementair.

Als er al iets van de geschiedenis kan worden geleerd, is dit de les: Geschiedenis is nooit een eenduidig verhaal. Wat wij zien als de geschiedenis is in feite de optelsom van talloze geschiedenissen, ontelbare verhalen, klein en groot. Ieder overlijdensbericht in ons kerkblad is een puzzelstukje in de grote geschiedenis, tegelijk een miniatuur van een mensenleven, voor de mensen en voor God. In de Jacobusbrief wordt gesproken van onberispelijk leven en van wijze zachtmoedigheid. Tegenover de wijsheid afkomstig van God ziet Jacobus een aardse, ongeestelijke, ja demonische 'wijsheid'. De zin in het leven ziet hij verbonden met de wijsheid van boven, zuiver, vredelievend, mild en meegaand, rijk aan ontferming, goede vruchten voortbrengend, onpartijdig en oprecht. Zo gesteld spreken wij niet van dé zin van hét leven, maar geven wij zelf, in alle oprechtheid, als antwoord op een roeping van Godswege, zin aan ons leven.

Zo gezien, weten wij het ook niet beter voor anderen. Wij hebben niet de opdracht een andere voor te schrijven wat het goede leven is. Wel kunnen wij uitnodigend zijn en gastvrij, in het vertrouwen dat God erbij betrokken is. Immers:

Waar in vrede wordt gezaaid,
brengt gerechtigheid haar vruchten voort
voor hen die vrede stichten.²

En zo kan het zijn dat het vertrouwen groeit, vertrouwen in de mensen en ook het vertrouwen in God. Wij leren het om los te laten. Natuurlijk moet er altijd veel geregeld worden. Zeker, we zijn altijd aan het bezuinigen. Vast, er moet ook in 2015 weer heel veel geld worden verdiend. Maar laten we nooit vergeten dat de mooiste 'dingen' ons gegeven worden, juist omdat het geen dingen zijn. De momenten van geluk, de liefde aanraking door een ander mens, de oprechte belangstelling, het belangeloze omzien naar elkaar. De God die ons hiertoe oproept, zal met ons zijn, ook in het nieuwe jaar.

Amen.

Uitzending en zegen

Als u van hier gaat, draag de zegen van God met u mee en weerspiegel deze aan de mensen zolang u de adem is gegeven, al de dagen van uw leven.

De genade van onze Heer Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de Heilige Geest,
met jullie allen.

Noten

¹Cf. Krüger, Th., *Biblischer Kommentar Altes Testament*, XIX sonderband, *Kohelet (Prediger)*, Neukirchen/Vluyn 2000, 275.

²Jacobus 3,18